

Rumantsch

Elements dal svilup da la competenzas

Champ da competenza

R.4
E

Scriver

Process da scriver: surlavurar il cuntegn

Competenza		1. Las scolaras ed ils scolars san surlavurar tematicamain lur text areguard la finamira da scriver e las directivas.	renviaments	Renviament
R.4.E.1		Las scolaras ed ils scolars ...		
Incumbensa dal 1. ciclus	1	Cumenzament en il decurs dal 1. ciclus		
	a	» san discutir singulas malsegirtads da cuntegn, sche la persona d'instrucziun fa attent a las passaschas correspondentas.		Competenza da basa
Incumbensa dal 2. ciclus	b	» san vegnir conscients en furmas d'emprender cooperativas da singuls aspects positivs ed irregularitads da l'agen text (p. ex. conferenzas da scriver, resun).		Stgalim da competenza
	c	» san per part sa metter en la posiziun dal lectur (p. ex. cun dumondas directivas, muster da pensar).		
Punct d'orientaziun	2			
	d	» san surlavurar singuls puncts ch'èn gia vegnids discussads ordavant en lur texts davant il monitor u sin palpiri en situaziuns cooperativas cun agid da criteris. » vesan cun agid da criteris aspects positivs sco era irregularitads areguard lur finamira da scriver e san chattar alternativs (p. ex. pleds, formulaziuns, structura, successiun).	DR.4.C.1.d	
Incumbensa dal 3. ciclus	e	» san durant la discussiun da lur texts era sa metter en la posiziun dal lectur e sche necessari integrar meds supplementars per estructurar il text (p. ex. titel, ainea, enumeraziun).		
	3			
	f	» vegnan conscients en situaziuns cooperativas (p. ex. en conferenzas da scriver davant il monitor u sin palpiri) dad aspects positivs ed irregularitads areguard lur finamira da scriver e lur directivas e san cun meds auxiliars chattar alternativs (p. ex. pledari u internet). » san applitgar independentamain singuls da quests process da lavur, sch'els procedan pass per pass. » san adattar tenor il cuntegn documents d'annunzia cun sustegn (p. ex. persona d'instrucziun, singulas parts dal text) a la situaziun d'annunzia.	MI - Produzion e preschentaziun	
	g	» san applitgar e reflectar a moda independenta singuls da quels process da surlavurar sin palpiri u al computer per chattar pussaivladads co surlavurar il cuntegn. » san en process da surlavurar applitgar a moda intenziunada meds per manar il lectur per ch'ins possia leger il text pli tgunsch (p. ex. transiziun, represal).	MI - Produzion e preschentaziun MI - Produzion e preschentaziun	

Ulteriuras infurmaziuns davart ils elements dal svilup da las competenzas èn disponibilas en il chapitel *Survista*.

Impressum

Editura:

Departement d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun

Tar quest document:

Plan d'instrucziun 21

Ediziun dals 15-03-2016

Maletg da la cuverta:

Corina Venzin

Copyright:

Ils dretgs d'auturas e d'auturs ed ulteriurs dretgs da questa pagina d'internet ha la CDEP-T. Cun chargiar giu cuntegns (texts, maletgs, datotecas) da questa pagina d'internet na vegnan transferids nagins dretgs.

Internet:

gr-r.lehrplan.ch

Cuntegn

R.1	Tadlar	2
A	Abilitads da basa	2
B	Chapir texts monologics	3
C	Chapir texts dialogics	4
D	Reflexiun davart il cumportament da tadlar	5
R.2	Leger	6
A	Abilitads da basa	6
B	Chapir texts da diever	7
C	Chapir texts litterars	8
D	Reflexiun davart il cumportament da leger	9
R.3	Discurrer	10
A	Abilitads da basa	10
B	Discurrer a moda monologica	11
C	Discurrer a moda dialogica	12
D	Reflexiun davart il cumportament da discurrer	13
R.4	Scriver	14
A	Abilitads da basa	14
B	Products scrits	15
C	Process da scriver: chattar ideas e planisar	16
D	Process da scriver: formular	17
E	Process da scriver: surlavurar il cuntegn	18
F	Process da scriver: surlavurar la furma	19
G	Reflexiun davart il cumportament da scriver	20
R.5	Lingua en il focus	21
A	Perscrutar lingua	21
B	Diever da la lingua	22
C	Furma da la lingua	23
R.6	Litteratura e cultura en il focus	25
A	Preschentaziun da texts e reflexiun davart l'effect	25
B	Savida davart genres, furmas da texts, auturAs e lur ovras	26
C	Analisa e sintesa	27
D	Savida davart cultura rumantscha	28

R.1 | Tadar
A | Abilitads da basa

	<p>1. Las scolaras ed ils scolars san percepir, ordinar e cumparegliar tuns, silbas, ramurs, suns e vuschs. Els san activar ed engrondir lur stgazi da plets receptiv.</p>	renviaments
R.1.A.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	<p>g » san percepir e distinguer differents registers da lingua (p. ex. linguas dal fatg, linguas da giuvenils, linguas dal sport).</p> <p>h » chapeschan plets e formulaziuns en differentas situaziuns, als san attribuir a registers da lingua ed uschia differenziar lur stgazi da plets receptiv.</p>	

R.1 | Tadlar
B | Chapir texts monologics

1. Las scolaras ed ils scolars san prender ora infurmaziuns da texts auditivs.		renviaments
R.1.B.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	g <ul style="list-style-type: none"> » chapeschan e san exequir instrucziuns pli complexas e cun pliras parts. » san suandar il cuntegn da tocs da teater pli lungs, da films, gieus auditivs e emissiuns. » san eruir cun dumondas la muntada da plets nunenconuschents u l'eruir cun agid da meds auxiliars adattads e san uschia differenziar lur stgazi da plets receptiv. 	LE2GR.1.B.1.e
	h <ul style="list-style-type: none"> » san eruir largias d'infurmaziuns (p.ex. tar in referat, tar in'emissiun da televisiun) independentamain, cun agid da dumondas u cun agid da meds adattads. » disponan d'ina chapientscha precisa da differents texts auditivs per savair resumar il pli impurtant (p.ex. rapport, referat, toc da teater). 	

R.1 | Tadar
C | Chapir texts dialogics

1. Las scolaras ed ils scolars san suandar discurs e mussar lur attenziun.		renviaments
R.1.C.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	f » san valitar il cumportament da discurs dals auters en situaziuns, nua ch'i vala da chattar in consens u en situaziuns da conflict e reagir a moda adequata.	
	g » san valitar en discussiuns u debattas pli lungas il cumportament e la strategia da discurs dals auters e san reagir a moda adattada cun atgnas contribuziuns. » san tschentar dumondas precisas en discurs per pretender in'argumentaziun. » san s'adattar a la persuna e la situaziun en in discurs cun personas nunenconuschentas e percepir differentas infurmaziuns u pretensiuns (p. ex. discurs da preschentaziun, fufagnadi).	
	h » san percepir las atgnas emoziuns e quellas dals auters en situaziuns da conflict e las tematisar en il discurs. » san resumar differentas contribuziuns da discurs, uschia ch'ils elements essenzials da l'entir discurs vegnan pli clers. » san integrar a moda cunscienta signals nonverbals e paraverbals per far valair l'atgna intenziun.	

R.1 | **Tadlar**
D | **Reflexiun davart il cumportament da tadlar**

	<p>1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur cumportament ed interess da tadlar.</p>	renviaments
R.1.D.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	<p>d » san valitar cun agid da dumondas l'atgna chapientscha ed il cuntegn. » san cun agid da dumondas descriver nua ch'igl ha dà problems durant il tadlar e co ch'els pon adattar lur strategias dal tadlar (p. ex. far notizias). » san cun sustegn descriver tge che po facilitar il tadlar (p. ex. sa preparar en connex cun il tema, cun la persuna u cun la situaziun da discurs, dumandar suenter). » san cun instrucziun reflectar l'agen cumportament da tadlar per trair conclusiuns per il proxim discurs.</p>	LE2GR.1.B.1.d
○	<p>e » san reflectar co ch'els han chapì in text auditiv, in film u ina contribuziun da discurs e tge infurmaziuns ch'èn spezialmain relevantas per cuntanscher lur finamira. » san confirmar lur chapientscha davart ina contribuziun da discurs. » san reflectar davart l'expressivitat differenta dad arguments preschentads.</p>	

R.2

Leger

A

Abilitads da basa

1. **Las scolaras ed ils scolars disponan da las abilitads da basa dal leger. Els san activar ed engrondir lur stgazi da pleds receptiv per chapir pli spert il legi.**

renviaments

R.2.A.1

Las scolaras ed ils scolars ...

g » han in tempo da leger che serve a chapir il text.

3

h » san preleger in text exercità a moda fluenta e chapibla e cun intunaziun adattada.
» chapeschan pleds e formulaziuns en differents texts, als attribuir a registers da lingua (p. ex. lingua dal fatg) ed uschia differenziar lur stgazi da pleds receptiv .

R.2 | Leger
B | Chapir texts da diever

<p>1.</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars san prender ora infurmaziuns da texts da diever.</p>	<p>renviaments</p>
<p>R.2.B.1</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars ...</p>	
<p>3</p>	<p>g » san cun agid prender ora infurmaziuns da graficas survesaivlas, diagrams e tabellas. » san procurar per texts da diever entaifer ina retschertga (p. ex. en l'internet, en la biblioteca) e nizzegiar cun agid da dumondas directivas quellaz infurmaziuns per ulteriuras lavurs (p. ex. referat). » san lavurar cun infurmaziuns da differents texts da diever (p. ex. crear mind-maps, glistas da chavazzins, radi da dumbers).</p> <p>h » san nizzegiar la purschida d'ina biblioteca e dumandar independentamain per sustegn, sch'i fa da basegn (p. ex. per la tschernna da professiun). » san prender ora infurmaziuns essenzialas da texts da diever senza fil cotschen per engrondir lur savida enaquella ch'els mettan era en relaziun text e maletgs (p. ex. artitgel da l'internet, instrucziun). » chapeschan in text structurà a moda survesaivla globalmain e san colliar elements centrals dal cuntegn cun l'agen mund (p. ex. artitgel d'ina revista da giuvenils). » san s'orientar en texts pli lungs senza fil cotschen. » san eruir la muntada da plets nunenconuschents or dal context dal text cun sustegn u cun meds auxiliars adattads (p. ex. vocabulari, cudesch da diever, internet) e san uschia cumplettar lur stgazi da plets receptiv. » san lavurar cun infurmaziuns da differents texts da diever (p. ex. glista da chavazzins, mind-map, radi da dumbers). » chapeschan texts pli complexs adattads a lur vegliadetgna.</p>	<p>DR.2.B.1.e LE2GR.2.B.1.e</p>
<p></p>	<p>i » san furmar ina atgna opiniun davart constataziuns e valurs or da texts e la preschentar. » san metter en dumonda texts da diever cunzunt or da l'internet pertutgant lur confidenza.</p>	

R.2

Leger

C

Chapir texts litterars

1. Las scolaras ed ils scolars san leger e chapir texts litterars.		renviaments
R.2.C.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	g	» san cun sustegn eruir tratgs specifics tipics (p. ex. gist/malgist) ed intenziuns da las figuras era sche quellas n'èn betg menziunadas explicitamain.
	h	<ul style="list-style-type: none"> » san nizzegiar la purschida d'ina biblioteca e sch'i fa da basegn procurar independentamain per sustegn. » san descriver tge ch'els legian gugent ed uschia eleger e leger cudeschs tenor l'agen interess. » chapeschan infurmaziuns implicitas or d'istorgias cun sustegn en spezial intenziuns e tratgs specifics da figuras. » san formular il patratg d'ina poesia ch'è per els central. » san differenziar lur stgazi da plects cun agid da l'atgna lectura. » san mussar lur chapientscha da text cun preleger in text a moda adattada uschia che las differentas atmosferas pon vegnir recepidas.
	i	<ul style="list-style-type: none"> » san formular in'atgna opiniun tar in text legi e la motivar. » san eruir e declerar tratgs specifics, l'atmosfera ed intenziuns da figuras, era sche quels na vegnan betg numnads explicitamain.

R.2 | Leger
D | Reflexiun davart il cumportament da leger

1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur cumportament ed interess da leger.		renviaments
R.2.D.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	d <ul style="list-style-type: none"> » san cun agid da dumondas descriver co ch'els han applitgà ina strategia da leger enconuschenta e co ch'els la san meglierar. » san descriver cun agid da dumondas pertge ch'igl ha dà problems da chapir il text e tge conclusiuns ch'els tiran or da quai. » san sa barattar davart ils interess da leger ch'els han e san argumentar lur schelta da lectura. 	
	e <ul style="list-style-type: none"> » san explitgar pertge ch'els han elegì quella strategia da leger. » san reflectar nua ch'igl ha dà problems da chapir il text e co ch'els savessan adattar lur strategia da leger. » san reflectar co ch'els han chapì in text e tge infurmaziuns ch'èn spezialmain relevantas per lur finamira da leger (p. ex infurmaziuns per ina preschentaziun). » san argumentar co ch'els han chapì in text cun sa referir directamain al text ed uschia sa barattar independentamain cun auters davart il legì. 	LE2GR.2.B.1.d

R.3 | Discurrer
A | Abilitads da basa

	<p>1. Las scolaras ed ils scolars san nizzegiar a moda adattada lur motorica da discurrer, lur articulaziun e lur vusch. Els san activar lur stgazi da peds productiv e lur model da frasa per discurrer a moda fluenta.</p>	renviaments
<p>R.3.A.1</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars ...</p>	
<p>3</p>	<p>e » san integrar a moda intenziunada meds nonverbals e paraverbals (p. ex. discurs da preschentaziun). » san adattar lur tempo e la moda da discurrer a la situaziun. » san duvrar peds e formulaziuns en situaziuns novas a moda adattada.</p>	
	<p>f » san variar a moda intenziunada lur tempo da discurrer e lur vusch.</p>	

R.3 | Discurrer
B | Discurrer a moda monologica

<p>1. Las scolaras ed ils scolars san s'exprimer en situaziuns monologicas a moda adattada e chapibla.</p>		renviaments	
R.3.B.1	Las scolaras ed ils scolars ...		
3	g	<p>» san cun agid retschertgar material per ina preschentaziun en cudeschs ed en l'internet, san al selecziunar e structurar e san preschentar lur savida (p. ex. referat, descripziun, rapport, podcast).</p> <p>» san structurar ina preschentaziun cun agid da chavazzins e notizias.</p>	DR.3.C.1.e
	h	<p>» san raquintar in'istorgia (atgna experientscha, d'in cudesch, d'in film)cun resguardar l'adressat e variar cun la vusch.</p> <p>» san preschentar a moda structurada lur resultats da lavur e tematicas a la classa ed accentuar ils aspects evidents sco era duvrar medias cun resguardar l'adressat e l'intenziun.</p>	
	i	<p>» san far ina preschentaziun cun agid da meds da lingua adattads (p. ex. dumonda retorica, repetiziun, vusch) e cun integraziun da medias adattadas.</p>	MI - Produenziun e preschentaziun

R.3 | Discurrer

C | Discurrer a moda dialogica

1. Las scolaras ed ils scolars san sa participar activamain ad in dialog.		renviaments	
R.3.C.1	Las scolaras ed ils scolars ...		
3	f	<ul style="list-style-type: none"> » san formular lur opiniun en disputs e discurs orientads envers in consens e sutlingiar lur posiziun cun in argument. » san surpigliar la moderaziun tar simplas tematicas ed en curts discurs (p. ex. iniziar la lavur da gruppa, cussegl da classa). 	OP
	g	<ul style="list-style-type: none"> » san sa referir en il discurs a contribuziuns dad auters. » enconuschan ils puncts impurtants d'in discurs da preschentaziun (p. ex. decurs, demananza, reglas da discurs) e als san applitgar en in discurs da preschentaziun giugà. 	OP
	h	<ul style="list-style-type: none"> » san preparar in discurs da preschentaziun cun agid da dumondas directivas e cun sustegn uschia ch'els san s'exprimer a moda intenziunada e chattan respostas a dumondas nunspetgadas. » san sa preschentar en in discurs da preschentaziun giugà a moda persvadenta e chattan respostas a dumondas nunspetgadas. » san reagir a moda empatica sin arguments dad auters e san sa referir cun lur atgna contribuziun a quels. » san resguardar independentamain reglas da discurs e sche necessari las amplifitgar e modifitgar u tematisar en il discurs (p. ex. s'annunziar avant che discurrer, sa drizzar envers quel ch'ins pledenta). 	DR.3.C.1.e
	i	<ul style="list-style-type: none"> » san moderar in discurs (preparar, manar, evaluar). » san tegnair en moviment in discurs cun atgnas contribuziuns ed al moderar cun clera finamira. » san sa participar independentamain ed a moda adattada a l'adressat ad in discurs cun differents participants da discurs (p. ex. giuvenils, creschids, famigliar/betg famigliar). 	
	j	<ul style="list-style-type: none"> » san preparar e moderar independentamain ina discussiun. » san resumar l'impurtant da contribuziuns da discurs per estructurar il discurs. » san argumentar en debattas e midar la perspectiva. » san iniziar in discurs cun personas nunenconuschentas. 	

R.3

Discurrer

D

Reflexiun davart il cumportament da discurrer

	<p>1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur atgna moda da discurrer, lur cumportament en preschentaziuns ed en discurs.</p>	renviaments
R.3.D.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
	<p>d » san cun agid da dumondas directivas reflectar davart il manar il discurs durant ina lavur da grupp e far propostas da meglieraziun. » san cun instrucziun reflectar en tge moda e maniera ch'els sezs han influenzà il decurs dal discurs.</p>	
3	<p>e » san cun agid da cuntradumondas descriver tge modas da proceder e strategias ch'els han applitgà per far valair lur opiniun. » san valitar cun agid da criteris in'atgna preschentaziun. » san reflectar davart las furmas da discurs elegidas e discurrer davart lur adquatezza (p. ex. curtaschia, lingua da giuvenils). » san cun agid da dumondas directivas descriver nua ch'igl ha dà problems durant il discurs u durant la preschentaziun.</p>	LE2GR.3.C.1.d
	<p>f » san reflectar cun agid da dumondas directivas davart il discurs, ses decurs e ses effect, san sa barattar cun auters davart quai e trair conclusiuns per proxims discurs. » san reflectar davart la forza expressiva d'agens arguments.</p>	

R.4 | Scriver
A | Abilitads da basa

	<p>1. Las scolaras ed ils scolars san scriver a maun a moda legibla e currenta e nizzegiar la tastatura. Els sviluppeschan in fluss da scriver sufficient per avair avunda capaciad per ils process da scriver elevads. Els san activar ed engrondir lur stgazi da plets productiv e models da fresas per formular e scriver a moda fluenta.</p>	renviaments
R.4.A.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
	<p>h » san scriver a moda legibla e currenta en ina scrittira persunala. » san scriver (a maun) a moda fluenta per avair avunda capaciad per ils proxims process da scriver (formular, sviluppar il fil cotschen).</p>	
3	<p>i » san scriver a moda automatica (a maun e cun tastatura) per avair avunda capaciad per ils process da scriver (p. ex. chattar ideas, planisar, formular, surlavurar). » san activar il stgazi da plets correspondent per estructurar fresas e text a moda adequata.</p>	

R.4 | Sriver
B | Products scrits

<p>1. Las scolaras ed ils scolars enconuschan differents musters da texts areguard structura, cuntegn, lingua e furma ed als san nizzegiar tenor lur finamira da sriver per sriver agens texts.</p>		renviaments
R.4.B.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	f » enconuschan differentas sorts da texts (p. ex. furmas da lirica, resumaziun, intervista, email, portfolio, placat, gasetta da paraid, folias da preschentaziun) per las savair nizzegiar per l'agen sriver.	OP
	g » enconuschan ils puncts impurtants d'ina annunzia per ina plazza e d'in curs da la vita per savair sriver atgnas annunzias.	OP
	h » enconuschan differents musters da texts (p. ex. raquint, argumentaziun, curs da la vita, brev d'annunzia, rapport da gasetta, brev da fatschenta, contribuziun da blog, schurnal d'emprender, flyer, folias da preschentaziun) per als savair nizzegiar per l'agen sriver. » enconuschan musters da formulaziun ch'èn tipics per differentas sorts da texts (p. ex. brev da fatschenta vs. email vs. brev privata) per als savair nizzegiar per l'agen sriver. » enconuschan tut las parts d'in dossier d'annunzia (curs da la vita, brev d'annunzia).	MI - Produenziun e preschentaziun MI - Produenziun e preschentaziun MI - Produenziun e preschentaziun

R.4 | Scriver
C | Process da scriver: chattar ideas e planisar

<p>1. Las scolaras ed ils scolars san co chattar avunda ideas da scriver e san co las integrar en in process da scriver a moda intenziunada.</p>		renviaments
R.4.C.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	f	<ul style="list-style-type: none"> » san mussar prontadad d'era adina puspè cumpletter texts pli lungs cun novas ideas e planisar il process da scriver, era sche problems sa mussan. » san cun tge finamira ch'els scrivan e san descrivar da tge ch'els vulan scriver.
	g	<ul style="list-style-type: none"> » san duvrar a moda independenta differentas strategias per chattar ideas e per planisar uschia che las strategias sustegnan ina l'autra. » san integrar independentamain medias per l'agen process d'emprender per chattar ideas e planisar (p. ex. cudesch da diever, revista, tool, rait sociala).
	h	<ul style="list-style-type: none"> » san planisar cun sustegn texts pli lungs e projects da scriver pli gronds. » san planisar a moda cooperativa e scriver a differents adressats. » san applitgar independentamain, a moda adattada a la situaziun ed areguard l'intenziun da scriver l'agen repertori da strategias per planisar lur texts.

R.4 | Scriver
D | Process da scriver: formular

	<p>1. Las scolaras ed ils scolars san metter lur ideas e lur patratgs en ina successiun chapibla e logica. Els san vegnir en in fluss da scriver e formular adequatamain a lur intenziun.</p>	renviaments
<p>R.4.D.1</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars ...</p> <p>3</p> <p>e</p> <ul style="list-style-type: none"> » san nizzegiar plects disponibels sco agids da formulaziun ed uschia engrondir lur stgazi da plects productiv. » enconuschan modas da proceder adattadas per surmuntar bloccadas (p. ex. sa muventar, baiver insatge, scrivlottar, discurren cun insatgi). » san metter lur patratgs ed ideas dal text en ina successiun chapibla e logica cun l'effect giavischè. <hr style="border-top: 1px dotted red;"/> <p>f</p> <ul style="list-style-type: none"> » san gia durant sbozzar plazzar a moda intenziunada meds che structureschan ils texts (p. ex. titels, alineas) e meds che collian texts (p. ex. pronoms, particlas) per ch'ins possa leger ils texts pli tgunsch. » san gia durant sbozzar in text pli lung applitgar singuls meds da manar il lectur (p. ex. transiziun, suttitel, represa). » san duvrrar models da documents per structurar e concepir texts. 	

R.4

Scriver

E

Process da scriver: surlavurar il cuntegn

	1. Las scolaras ed ils scolars san surlavurar tematicamain lur text areguard la finamira da scriver e las directivas.	renviaments
R.4.E.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
	e » san durant la discussiun da lur texts era sa metter en la posiziun dal lectur e sche necessari integrar meds supplementars per structurar il text (p. ex. titel, alinea, enumeraziun).	
3	f » vegnan cunscients en situaziuns cooperativas (p. ex. en conferenzas da scriver davant il monitor u sin palpieri) dad aspects positivs ed irregularitads areguard lur finamira da scriver e lur directivas e san cun meds auxiliars chattar alternativas (p. ex. pledari u internet). » san applitgar independentamain singuls da quests process da lavur, sch'els procedan pass per pass. » san adattar tenor il cuntegn documents d'annunzia cun sustegn (p. ex. persuna d'instrucziun, singulas parts dal text) a la situaziun d'annunzia.	OP MI - Produenziun e preschentaziun
○	g » san applitgar e reflectar a moda independenta singuls da quels process da surlavurar sin palpieri u al computer per chattar pussaivladads co surlavurar il cuntegn. » san en process da surlavurar applitgar a moda intenziunada meds per manar il lectur per ch'ins possia leger il text pli tgunsch (p. ex. transiziun, represa).	MI - Produenziun e preschentaziun MI - Produenziun e preschentaziun

R.4
F

Scriver

Process da scriver: surlavurar la furma

<p>1. Las scolaras ed ils scolars san surlavurar lur text areguard ortografia e grammatica.</p>		renviaments	
R.4.F.1	Las scolaras ed ils scolars ...		
e	<ul style="list-style-type: none"> » san analizar simpels problems ortografics ed eleger ina strategia da soluziuns adattada (p. ex. tschertgar il tschep, analogias, activar savida da reglas, guardar suenter). » san applitgar era pussaivladads dal computer per curreger scripziuns faussas. » san communablamain chattar irregularitads en plects e frasas e surlavurar lur texts formalmain. Els resguardan las suandantas reglas: p. ex. la scripziun da pajais/pievels/linguas, accents, separaziun da silbas, furmaziun da plects sco adjectivs che fineschan sin -aivel miaivel), -ar (regular) u -iv (pensiv). 	MI - Produczion e preschentaziun DR.4.C.1.d LE2GR.4.B.1.b	
3	f	<ul style="list-style-type: none"> » san surlavurar texts formalmain. Els resguardan il suandant: la scripziun da nomens cumponids, excepziuns tar reglas enconuschentas, scripziun da plects che tutgan tar las medemas famiglias da plects (terra - terrester - terrada). » san metter en dumonda scripziuns da plects e verifitgar lur scripziun cun agid dal vocabulari u cun dumandar suenter. » san producir senza sbagls in dossier d'annunzia, sch'els survegnan sustegn (p. ex. persuna d'instrucziun) entras surlavurar pliras giadas. 	MI - Produczion e preschentaziun OP LE2GR.4.B.1.d
	g	<ul style="list-style-type: none"> » san independentamain surlavurar lur texts formalmain (a maun u al computer). 	MI - Produczion e preschentaziun

R.4 | Scriver

G | Reflexiun davart il cumportament da scriver

	1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar davart lur process e lur products da scriver e san valitar lur qualidad.	renviaments
R.4.G.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	e <ul style="list-style-type: none"> » han la perseveranza necessaria da reflectar davart lur texts e lur scriver. » san en in discurs communabel reflectar pertge ch'els scrivan e metter en connex cun lur incarica da scriver per diriger l'agen process da scriver. » san reflectar davart pussaivladads e cunfins d'in program da correctura e vesan difficultads pussaivlas (p. ex. scriver grond e pitschen; acceptar scripziuns e las integrar en il vocabulari). 	
	f <ul style="list-style-type: none"> » san discutir en situaziuns cooperativas cun agid da criteris davart singulas qualidades da lur text, san las valitar e reflectar davart alternativas pussaivlas. » san identifitgar passaschas da text ch'èn gartegiadas e che han in effect, san las descriver e numnar consequenzas per lur scriver. » san reflectar l'atgna situaziun da scriver e lur proceder e san al cumparegliar cun modas da proceder d'auters. 	
	g <ul style="list-style-type: none"> » san en il barat davart lur texts reflectar ed engrondir lur repertori da strategias da scriver. » san valitar cun agid da criteris a moda differenziada sulets u en il discurs l'effect comunicativ ed estetic e las qualidades da lur texts. 	LE2GR.4.B.1.c

R.5 | Lingua en il focus
A | Perscrutar lingua

<p>1. Las scolaras ed ils scolars san perscrutar e cumparegliar linguas. Per quel intent san els rimnar, ordinar e cumparegliar material linguistic. Ils scolars san formular supposiziuns davart quest material e las verifitgar.</p>		renviaments
<p>R.5.A.1 Las scolaras ed ils scolars ...</p>		
<p>3</p>	<p>c</p>	<p>» san applitgar independentamain emprovas linguisticas per analizar structuras da lingua tenor criteris formals (p. ex. emprova da spustada, emprova da l'infinitiv). » san giustifitgar co ch'els han rimnà, elegì ed ordinà material linguistic (p. ex. en cumparegliaziun da dus fenomens en ina lingua u d'in fenomen en duas linguas) e cumparegliar differentas soluziuns ina cun l'autra.</p>
	<p>d</p>	<p>» san verifitgar atgnas supposiziuns davart il fenomen linguistic perscrutà entras nizzegiar las emprovas grammaticalas e la terminologia.</p>

R.5 | Lingua en il focus
B | Diever da la lingua

	<p>1. Ils scolars e las scolaras san perscrutar il diever e l'effect da lingua.</p>	renviaments
<p>R.5.B.1</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars ...</p> <p>3</p> <p>d</p> <ul style="list-style-type: none"> » san intercurir co che la lingua vegn duvrada tut tenor la situaziun (p. ex. chat plitost a bucca, preschentaziun plitost a scrit, annunzia e discurs per ina piazza fitg formal, influenza culturala). » san cun instrucziun intercurir differentas tematicas linguisticas areguard pliras linguas cun agid da dumondas (p. ex. svilup da la scrittira/ortografia, midada linguistica areguard il diever en differentas medias). » san reflectar ils avantatgs e dischavantatgs da las differentas medias (p. ex. brev versus telefonat versus SMS, artitgel da gasetta) per differentas funcziuns communicativas (p. ex. manipulaziun, dependenza tecnica, las medias sco quarta pussanza). 	

R.5 | Lingua en il focus

C | Furma da la lingua

	<p>1. Ils scolars e las scolaras san intercurir structuras linguisticas en plects e frasas.</p>	renviaments DR.5.C.1
R.5.C.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
3	<p>f</p> <ul style="list-style-type: none"> » san cumparegliar la lingua d'alfabetisaziun cun autras linguas da la classa quai che pertutga tratgs cuminaivels e differenzas en la structura da plects e da frasas (p. ex. furmaziun dal plural è en il rumantsch ed en il franzos sumeglianta, la negaziun dal vallader è differenta da la negaziun sursilvana). » san intercurir differentas modas da scriver (p. ex. sms: cs) e descriver avantatgs e dischavantatgs. » san reflectar la muntada da reglas ortograficas. 	
	<p>2. Ils scolars e las scolaras san duvrar expressiuns grammaticalas per l'analisa da structuras linguisticas e san applitgar lur savida davart la grammatica.</p>	renviaments
R.5.C.2	Las scolaras ed ils scolars ...	
	<p>d</p> <ul style="list-style-type: none"> » san numnar differentas particlas che collian cuntegns en discurs e raquintaziun (p.ex. preposiziuns sco sut, sin; conjunziuns sco e(d), u, sche). » san numnar differentas sorts da pronoms (p. ex. pronoms possessivs, pronoms persunals). » san identifitgar las particlas sco spezia da plects nunvariabla. » han enconuschientschas davart l'indicativ, il cundizional, il conjunctiv en il discurs indirect. » san applitgar l'imperativ e la furma da curtaschia. » san duvrar meds d'agid per la lavur cun il verb. 	
3	<p>e</p> <ul style="list-style-type: none"> » san ch'il verb è ina part centrala da la frasa e che las ulteriuras parts dependan dal verb. » san ch'i dat differentas furmas da frasas (p. ex. frasas simplas, frasas cumponidas) e ch'ina frasa consista dad ina u pliras proposiziuns. » san ch'ina frasa consista da differentas parts e san eruir talas cun agid da l'emprova da spustada. » san identifitgar las singulas spezias da plects (nomens, verbs, adjectivs, pronoms, particlas e sutgruppas da las particlas) e numnar tratgs tipics ed exempels per mintgina. » san cun agid dal test da spustada separar la frasa en differentas parts. » san identifitgar ed applitgar ils temps grammaticals plusquamperfect e futur. » san identifitgar ils modus grammaticals indicativ, conjunctiv, cundizional ed imperativ. » san cun agid da l'emprova da l'infinitiv eruir il subject. » san applitgar l'activ ed il passiv. 	

		renviaments	
	f	<ul style="list-style-type: none"> » san identifitgar las differentas spezias da plets. » san identifitgar las pli frequentas sutgruppas dals pronoms. » san differenziar il subject da l'object. » san identifitgar ils temps grammaticals preschent, imperfect, perfect, plusquamperfect e futur en in text. » san ch'i dat in futur II ed al san differenziar dal futur. » san ch'i dat tranter ils pronoms accumpagnaders e remplazzants. » san ch'i dat il gerundi. » san differenziar proposiziuns principalas da proposiziuns lateralas. 	

		renviaments	
3. Ils scolars e las scolaras san applitgar lur savida davart reglas ortograficas en exercizis isolads ed en agens texts.			
R.5.C.3 Las scolaras ed ils scolars ...			
	e	<ul style="list-style-type: none"> » san ch'i dat plets che tunan per rumantsch e tudestg tuttina, ma che vegnan scrits differentamain (p. ex. litteratura - Literatur, program - Programm, agressiv - aggressiv). 	
3	f	<ul style="list-style-type: none"> » san applitgar las reglas d'interpuncziun. » san consultar agids che sustegnan ina scripziun correcta (p. ex. vocabularis, pledari grond). 	
○	g	<ul style="list-style-type: none"> » san applitgar la regla da scrire grond e pitschen en cas spezials (p. ex. Cussegl grond, Val Müstair, Nov Testament). » san chattar tut ils plets cun scripziun irregulara en vocabularis stampads ed electronics. 	

R.6

Litteratura e cultura en il focus

A

Preschentaziun da texts e reflexiun davart l'effect

<p>1. Scolaras e scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurren davart texts e reflectar lur patratgs e sentiments en connex cun lur lectura.</p>	renviaments	
R.6.A.1	Las scolaras ed ils scolars ...	
<p>g</p> <ul style="list-style-type: none"> » san formular en il discurs litterar lur chapientscha da singuls elements dal text e sa refereschan al text litterar. » san scriver agens texts sin fundament da models da texts litterars u entschattas da texts. » san recumandar ad auters cudeschs e texts litterars ch'als plaschan e san quattras explitgar lur gust preferì da leger. 		
3	<p>h</p> <ul style="list-style-type: none"> » chapeschan la structura d'in text litterar uschia ch'els san metter en ina successiun logica singulas passaschas dal text. » san s'imaginar ed identifitgar la vista interna ed ils patratgs da figuras en situaziuns cleras (p. ex. cun scriver in monolog intern). » san reflectar a bucca u en scrit lur patratgs e sentiments ch'els han durant s'occupar cun in text litterar e san quattras explitgar pertge ch'in text correspunda a lur gust preferì da leger u betg. » san en in discurs formular tge ch'els han chapì ed approfondar questa chapientscha en il dialog cun auters. 	
○	<p>i</p> <ul style="list-style-type: none"> » san chattar infurmaziuns realas ed/u istoricas en in cudesch, san las cumparegliar cun autras funtaunas e san preschentar il resultat da la cumparegliaziun. » san sin fundament d'in model d'in text litterar scriver sezs in text cun ils tratgs correspondentes. » san metter en dumonda u relativar lur emprima chapientscha d'in text litterar e vesan ch'auters chapeschan in text litterar a moda differenta. 	
	<p>j</p> <ul style="list-style-type: none"> » san descriver a moda detagliada sa referind al cudesch tge effect che singulas figuras, lieus u acziuns han sin els. » san s'imaginar ed identifitgar la vista interna, ils patratgs e motifs per l'agir da las figuras (p. ex. cun laschar scriver in'istorgia or da vista d'ina figura u cun laschar explitgar la figura sia vista en ina brev u en il diari). » san declarar daco u tge ch'els chapeschan respectivamain na chapeschan betg cun sa referir al text litterar. 	

R.6 | Litteratura e cultura en il focus
B | Savida davart geners, furmas da texts, auturAs e lur ovras

	<p>1. Ils scolars e las scolaras enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da geners litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp.</p>	<p>renviaments LE2GR.6.A.1</p>
<p>R.6.B.1</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars ...</p>	
<p>3</p>	<p>e » san s'occupar d'istorgias da differents temps.</p>	
<p>3</p>	<p>f » san numnar impurtants auturs e lur ovras e chapeschan lur muntada per la lingua e cultura rumantscha. » san numnar tratgs tipics da cuntegn, furma e lingua da texts narrativs (p. ex. istorgia, roman) e da texts lirics (p. ex. ballada) e san chattar e marcar quests tratgs tipics en texts.</p>	
<p>3</p>	<p>g » san numnar differentas ovras d'auturas ed auturs da differents temps ed als metter parzialmain en relaziun cun lur temp. » enconuschan ils geners epica, lirica e dramatica e san mussar e explitgar tratgs e differenzas tipicas.</p>	

R.6 | Litteratura e cultura en il focus
C | Analisa e sintesa

<p>1.</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concepids a moda cunschienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts.</p>	<p>renviaments</p>
<p>R.6.C.1</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars ...</p>	
<p>3</p>	<p>g » vesan ed enconuschan differenzas tranter l'emprima muntada e la muntada metaforica da messadis, acziuns e figuras, san giuditgar las figuras e lur agir cun las categorias gist/malgist.</p> <p>h » san s'occupar da texts che na tutgan betg tar lur lectura da mintgadi. » enconuschan differents texts litterars (p. ex. text auditiv, film) e vesan en texts principis da creaziun clers u usitads areguard il cuntegn (p. ex. crear tensiun, fil cotschen da l'acziun, motivs, muntada simbolica). » vesan e chapeschan differentas intenziuns da ficziun e realitad era en istorgias pli complexas (p. ex. raquint, roman), san reflectar lur effect sin la lectura dals texts.</p> <p>i » san surpigliar perspectivas tipicas da figuras litteraras e san reflectar lur agen process da chapientscha. » san analizar la moda da discurren da las figuras per chapir pli detagliadamain figuras e lur motivs. » san identifitgar principis formals (p. ex. structura da texts narrativs curts e da poesias) e linguistics (p. ex. stazi da plects, sintaxa).</p>	

R.6 | Litteratura e cultura en il focus
D | Savida davart cultura rumantscha

	<p>1. Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversidad intraculturala.</p>	renviaments
<p>R.6.D.1</p> <p>3</p>	<p>Las scolaras ed ils scolars ...</p> <p>c</p> <ul style="list-style-type: none"> » chapeschan la muntada, vesan l'impurtanza da l'ierta culturala rumantscha (p. ex. chanzuns, usits, art) e la san cumparegliar cun l'ierta da culturas vischinas. » san s'occupar da la cultura actuala rumantscha (p. ex. scena da musica, paginas d'internet). » san ch'i dat differentas instituziuns che dovràn, promovàn e tgiran la lingua rumantscha (p. ex. Lia Rumantscha, DRG, RTR, ANR). » san ch'i dat differents idioms e rumantsch grischun e san en tge regiuns ch'ils idioms vegnan discurrìds. » san en tge domenas che rumantsch grischun vegn duvrà. » enconuschan paginas d'internet da la cultura rumantscha. <hr style="border-top: 1px dotted red;"/> <p>d</p> <ul style="list-style-type: none"> » san numnar personalitads e fatgs ch'èn centrals per il svilup e l'istorgia dal rumantsch. » vesan la preschientscha e muntada dal rumantsch en nums da personas e lieus. » enconuschan chanzuns, versets, tschaveras ed usits tipics dad autras regiuns rumantschas. 	